

شناسایی دلایل عدم مطالعه دانش آموزان در کتابخانه های آموزشی از دیدگاه مدیران نظام آموزش و پرورش شهر تهران

شهرزاد فرد اکبری

کارشناسی علم اطلاعات و دانش شناسی از دانشگاه علامه طباطبایی

کارشناسی ارشد علم اطلاعات و دانش شناسی گرایش کتابخانه های آموزشی از دانشگاه آزاد تهران شمال

shahrzadfardakbari@yahoo.com

چکیده:

هدف: از این پژوهش شناسایی دلایل عدم مطالعه دانش آموزان در کتابخانه های آموزشی از دیدگاه مدیران نظام آموزش و پرورش شهر تهران می باشد. روش: پژوهش حاضر از نوع توصیفی-پیمایشی به روش تحلیلی انجام شده است؛ و از طریق پرسشنامه محقق ساخته تهیه شده است، که در این میان ۲۱۱ نفر از مدیران نظام آموزش و پرورش شهر تهران توزیع گردید، و از نرم افزار SPSS.19 برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شده است. یافته های جدول ۱ بیانگر آن است که از میان ۲۱۱ مدیر آموزشی مناطق مورد مطالعه در شهر تهران، ۳۸/۹ درصد (۸۲ نفر) ابتدا گزارش داده بودند که دانش آموزان از کتاب های کتابخانه مدارس شان به میزان متوسطی استفاده می نمایند نتایج جدول ۲ نشان می دهد که، از میان هشت موضوع کتاب های کتابخانه های مدارس از دیدگاه مدیران مورد مطالعه، میانگین کتاب های با موضوع مذهبی $(\bar{X}=+0/38)$ در مقایسه با میانگین سایر موضوعات بصورت بارزی بیشتر بوده است. نتایج: می توان چنین نتیجه گرفت که با انتخاب و خرید کتاب های مطلوب تر نیازهای اطلاعاتی دانش آموزان مرتفع و باعث تشویق دانش آموزان به مطالعه گردد. با توجه به بررسی های انجام شده می توان نتیجه گرفت که با سیاست گذاری های صحیح در نظام آموزش و پرورش، بررسی دقیق عدم استفاده دانش آموزان از منابع کتابخانه و اعمال نظرات مدیران آموزش و پرورش به راه حل های مناسبی دست یافت.

واژگان کلیدی: دانش آموزان، کتابخانه های آموزشی، مدیران، شهر تهران

دارنده مجوز
ISC
۹۶۱۷۰-۱۲۸۰۲

مقدمه

بیان مسئله: کتابخانه قلب مدرسه است و مکملی است برای آموزش های کلاسیک درون کلاس های درسی امکان اینکه معلم بتواند به یک باره هر چیزی را که می خواهد به دانش آموزان خود منتقل کند، اندک است زیرا تفاوت های فردی فراگیران، چنین امکانی را از وی سلب می کند. در این حال، کتابخانه می تواند به کمک معلم بشتابد و دانش آموزان را در تکمیل خود یاری دهد. هدف این کتابخانه ها کمک به برنامه های درسی دانش آموزان و نیز گردآوردن مواد لازم جهت استفاده ی دبیران و آموزگاران است. مانند: کتب درسی جدید، وسایل و خدمات آموزشی و نیز مواد خواندنی برای کودکان و نوجوانان که گروه های مختلف سنی را در مدرسه تشکیل می دهند.

در دنیای کنونی دگرگونی ها و نوآوری های شگفت انگیز، در عرصه دانش های گوناگون بشری، به گونه ای طبیعی انسان را ناگزیر ساخته است، به انگیزه آشنایی و بهره مندی از دست آوردهای ناشی از این تغییرات علمی، فنی و فرهنگی در بهبود سازی حیات فردی و اجتماعی خویش از اوقات فراغت را با کتاب در خانه و یا کتابخانه «خانه معنوی و فرهنگی خود» به خودآموزی پرداخته و با تازه ترین پیشرفت های علمی، فنی و فرهنگی در تماس باشد. با استفاده از مجموعه و امکانات کتابخانه، با اندیشه های خلاق نویسندگان و اندیشمندان آشنا گردیده و با مدد گرفتن از آثار فرهنگی آنان زمینه رشد فرهنگی و افزایش اطلاعات علمی، فرهنگی و... خویش را فراهم کند و از این رهگذر، توانایی پی ریزی و بازسازی ساختمان زندگی نوینی که متناسب شرایط زمانی و شایسته روز است را پیدا کند (امانی، ۱۳۸۰).

اهمیت و ضرورت پژوهش: اگر هدف آموزش و پرورش را در تربیت و آماده کردن نسل کودک، نوجوان و جوان برای ایفای نقش در زمینه های مختلف و مورد نیاز جامعه خلاصه کنیم، به اهمیت کتابدار و نقش کتابخانه آموزشی به عنوان اندام واره ای زنده و بالنده در زمانی که به عصر «اطلاعات» یا «ارتباطات» و به نامگذاری شده است همراه با تحولات و نوآوری های علمی، فنی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... در گستره جهانی و تأثیری که در نظام آموزشی دارد، پی خواهیم برد. زیرا کتابخانه آموزشی به عنوان اهرم پیشرفته اندیشه، تعالی مطلوب شخصیت دانش آموزان، افزایش اطلاعات علمی و فرهنگی و تقویت مبانی ذهنی آنان تلقی گردیده و از این رهگذر آنان می توانند با آشنایی به سنین، رسوم و باورهای دینی، اجتماعی و قومی، آمادگی مشارکت آگاهانه در مسائل مربوط به سرنوشت خود و جامعه ای که در آن زندگی می کنند را پیدا کنند. (مجیدی، ۱۳۷۸).

ادبیات و پیشینه: حسینی (۱۳۸۰) تحقیقی درباره بررسی جایگاه کتابدار و وضعیت کتابخانه های آموزشی شهرستان سقز صورت پذیرفته است که در برگیرنده ی مطالبی از قبیل: اهمیت حضور کتابداران به جهت افزایش مطالعه دانش آموزان و ارائه راهکارهایی در جهت فرهنگ کتابخوانی در میان دانش آموزان از جانب کتابداران آموزشی ارائه گردد.

عمومی اوجاکی (۱۳۸۰) در پژوهشی با عنوان بررسی کتابخانه های دبیرستانی مناطق شهری استان شیراز به اهمیت حضور کتابداران در مدارس پرداخته است و اینکه ضرورت کتابخانه در مدارس باعث تشویق دانش آموزان به مطالعه می گردد.

کالیسون (2011) معتقد است که کتابخانه های آموزشی در قرن بیستم می توانند سهم مهم و چند جانبه ای را در پیامد های یادگیری مدارس داشته باشند. او این مضامین را در قالب نقش آموزی، روش های آموزشی، آزادی فکری، فرآیند جستجوی اطلاعات، استفاده دانش آموزان از فناوری پیوسته، ارزیابی برنامه، و دستاوردهای دانش آموزی می شناسد.

هدف: هدف پژوهش حاضر بررسی شناسایی دلایل عدم مطالعه دانش آموزان در کتابخانه های آموزشی از دیدگاه مدیران نظام آموزش و پرورش شهر تهران

این مقاله فاقد فرضیه پژوهشی می باشد.

روش تحقیق: پژوهش حاضر از نوع توصیفی- پیمایشی به روش تحلیلی انجام شده است. جامعه آماری: پژوهش حاضر کلیه مدیران آموزش و پرورش، مدیران ارشد آموزشی دبستان، متوسطه اول و دوم، مدیران کاردانش و هنرستان شهرستان تهران در برمی گیرد.

نمونه پژوهش: از آنجاکه تعداد مدیران آموزش و پرورش، مدیران ارشد آموزشی دبستان، متوسطه اول و دوم، مدیران کاردانش و هنرستان ۲۱۱ نفر در ۱۹ منطقه آموزش و پرورش بوده است. بنابراین نمونه مورد مطالعه به صورت نمونه سرشماری انتخاب شده و پرسش نامه مورد نظر در میان آنان توزیع گردید.

ابزار گردآوری: در این پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته بهره گرفته شده است. این پرسش نامه محقق ساخته که شامل ۱۸ سوال ۴ سوال به صورت بسته پاسخ (بلی-خیر) و ۱۴ سوال در مقیاس لیکرت ۵ درجه ای از خیلی زیاد (نمره ۵)، زیاد (نمره ۴)، متوسط (نمره ۳)، کم (نمره ۲)، خیلی کم (نمره ۱) تنظیم شده است، که در این مقاله به دو مورد از سوالات پرداخته شده است.

پایایی ابزارسنجش: "پایایی ابزار که از آن به اعتبار، دقت و اعتمادپذیری نیز تعبیر می شود، عبارت است از اینکه اگر یک وسیله اندازه گیری که برای سنجش متغیر و صفتی ساخته شده در شرایط مشابه در زمان یا مکان دیگر مورد استفاده قرار گیرد، نتایج مشابهی از آن حاصل شود؛ به عبارت دیگر، ابزار پایا یا معتبر ابزاری است که از خاصیت تکرارپذیری و سنجش نتایج یکسان برخوردار باشد." (حافظ نیا، ۱۳۸۹، ۱۸۳). در پژوهش حاضر به منظور مشخص نمودن پایایی پرسشنامه بررسی شناسایی دلایل عدم مطالعه دانش آموزان در کتابخانه های آموزشی از دیدگاه مدیران نظام آموزش و پرورش شهر تهران، از ضریب آلفای کرونباخ بهره گرفته شد و نتایج بدست آمده در این زمینه با ۱۸ سوال بر روی ۲۱۱ نفر از مدیران مناطق آموزش و پرورش شهر تهران نشان دهنده این بود که ضریب آلفا برابر با ۰/۶۸ می باشد.

روایی ابزار سنجش: "منظور از روایی این است که مقیاس و محتوای ابزار یا سوالات مندرج در ابزار گردآوری اطلاعات دقیقاً متغیرها و موضوع مورد مطالعه را بسنجد؛ یعنی اینکه هم داده های گردآوری شده از طریق ابزار مازاد بر نیاز تحقیق نباشد و هم اینکه بخشی از داده های مورد نظر در رابطه با سنجش متغیرها در محتوای ابزار حذف نشده باشد یا به عبارت دیگر، عین واقعیت را به خوبی نشان دهد." (حافظ نیا، ۱۳۸۹، ۱۸۲). در این پژوهش همچنین جهت سنجش روایی پرسشنامه مذکور با استفاده از روایی محتوی، پس از تهیه سوالات آن، پرسشنامه در اختیار دو نفر از اساتید دانشگاه قرار گرفت و از آنان خواسته شد تا در مورد پرسشنامه و میزان تناسب آن با موضوع و اهداف پژوهش نظرات و دیدگاه های خود را بیان دارند؛ پس از گردآوری نظرات اساتید و اصلاح نکات یاد شده، پرسشنامه مورد نظر جهت اجرایی نهایی آماده گردید. روش گردآوری داده ها: در پژوهش حاضر جمع آوری اطلاعات از پرسشنامه استفاده شده است. بر این اساس پرسشنامه حاضر از حراست آموزش و پرورش کل شهر تهران مورد تایید قرار گرفت و میان ۲۱۱ نفر از مدیران آموزش و پرورش، مدیران ارشد آموزشی دبستان، متوسطه اول و دوم در تمامی مناطق آموزش و پرورش به مدت دوماه با مراجعه حضوری در دفاتر مدیران هر منطقه توزیع گردید و هر پرسشنامه به مدت یک هفته تحویل گرفته شد. روش تجزیه و تحلیل داده ها: به منظور شناسایی دلایل عدم مطالعه دانش آموزان در کتابخانه های آموزشی از دیدگاه مدیران نظام آموزش و پرورش شهر تهران از آمار توصیفی همچون فراوانی و درصد فراوانی بهره گرفته شد. همچنین جهت بررسی متغیرهای پژوهش از میانگین و انحراف معیار استفاده شد. این در حالی است که جهت بررسی میزان استفاده از کتاب های کتابخانه مدارس توسط دانش آموزان نتایج آزمون مجزور کا (χ^2) به تفکیک گزارش داده خواهد شد و جهت بررسی موضوعات کتبهای کتابخانه های مدارس از دیدگاه مدیران مورد مطالعه نتایج آزمون فریدمن آورده خواهد شد.

یافته ها:

جدول ۱: توزیع فراوانی و نتایج آزمون مجذور کادرمینه میزان استفاده از کتاب های کتابخانه مدارس توسط دانش آموزان از دیدگاه مدیران

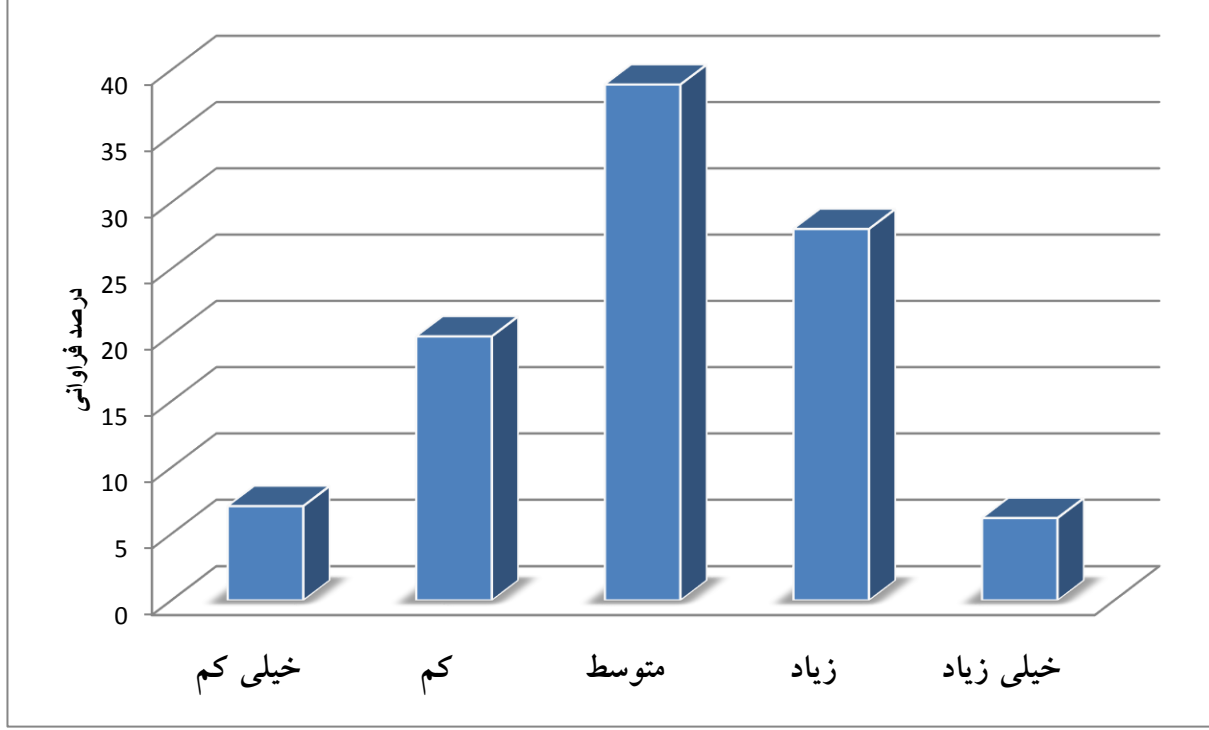
نظام آموزش و پرورش شهر تهران

سطح معناداری	درجه آزادی	مجذور کا χ^2	فراوانی موردانتظار	درصد تراکمی	درصد فراوانی	فراوانی	ویژگیهای آماری / گزینه ها
۰/۰۰۰	۴	۸۱/۹۶	۴۲/۲	۷/۱	۷/۱	۱۵	خیلی کم
			۴۲/۲	۲۷	۱۹/۹	۴۲	کم
			۴۲/۲	۶۵/۹	۳۸/۹	۸۲	متوسط
			۴۲/۲	۹۳/۸	۲۸	۵۹	زیاد
			۴۲/۲	۱۰۰	۶/۲	۱۳	خیلی زیاد
						۱۰۰	۲۱۱

یافته های جدول ۱ بیانگر آن است که از میان ۲۱۱ مدیر آموزشی مناطق مورد مطالعه در شهر تهران ، ۳۸/۹ درصد (۸۲ نفر) ابتدا گزارش داده بودند که دانش آموزان از کتاب های کتابخانه مدارس شان به میزان متوسطی استفاده می نمایند و این در حالی است که در درجه دوم ۲۸ درصد (۵۹ نفر) بر این باور بوده اند که دانش آموزان تا حد زیادی از کتاب ها استفاده می کنند . در هر حال در درجه بعد ۱۹/۹ درصد (۴۲ نفر) مدیران نظری برخلاف آن را ابراز نموده و نشان داده بودند که دانش آموزان از کتاب های کتابخانه مدارس شان به میزان اندک و ۷/۱ درصد (۱۵ نفر) نیز عنوان نموده بودند که به میزان بسیار اندکی استفاده می نمایند . و در نهایت ۶/۲ درصد (۱۳ نفر) مدیران مورد مطالعه اظهار داشته بودند که دانش آموزان از کتاب های کتابخانه تا حد بسیار زیادی استفاده می کنند . نتایج حاصله از آزمون مجذور کا نیز حاکی از آن بود که مقدار مجذور کا بدست آمده ($\chi^2 = ۸۱/۹۶$) از مقدار مجذور کا جدول ($\chi^2 = ۱۳/۲۸$) با درجه آزادی ۴ در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ بزرگتر می باشد ؛ بنابراین می توان گفت که مدیران مناطق آموزشی مورد مطالعه در شهر تهران بصورت معناداری اعتقاد داشته اند که دانش آموزان از کتاب های کتابخانه مدارس شان به میزان متوسطی استفاده می نمایند .

دارنده مجور ISC
۹۶۱۷۰-۱۲۸۰۲

نمودار ۱: توزیع درصد فراوانی میزان استفاده از کتاب های کتابخانه مدارس توسط دانش آموزان از دیدگاه مدیران مورد مطالعه

جدول ۲: داده های توصیفی و نتایج آزمون فریدمن جهت مقایسه موضوعات کتابهای کتابخانه های مدارس از دیدگاه مدیران نظام آموزش و

پرورش شهر تهران

ردیف	ویژگیهای آماری	میانگین	انحراف معیار	خطای معیار	کمترین نمره	بیشترین نمره	میانگین رتبه ها	تعداد	X ²	درجه آزادی	سطح معناداری
۱	علمی	۰/۱۳	۰/۳۴	۰/۰۲	۰	۱	۴/۲	۲۱۱	۸۴/۲۲	۷	۰/۰۰۰
۲	هنری	۰/۰۸	۰/۲۷	۰/۰۲	۰	۱	۳/۹۷				
۳	مذهبی	۰/۳۸	۰/۴۹	۰/۰۳	۰	۱	۵/۱۹				
۴	داستان وقصه	۰/۲۲	۰/۴۱	۰/۰۳	۰	۱	۴/۵۴				
۵	تاریخ وداستانهای تاریخی	۰/۲۶	۰/۴۴	۰/۰۳	۰	۱	۴/۶۹				
۶	شعروادبیات	۰/۱۹	۰/۳۹	۰/۰۳	۰	۱	۴/۴۳				
۷	کتاب کمک آموزشی ودرسی	۰/۱۱	۰/۳۱	۰/۰۲	۰	۱	۴/۱۱				
۸	اطلاعات عمومی	۰/۳	۰/۴۶	۰/۰۳	۰	۱	۴/۸۶				

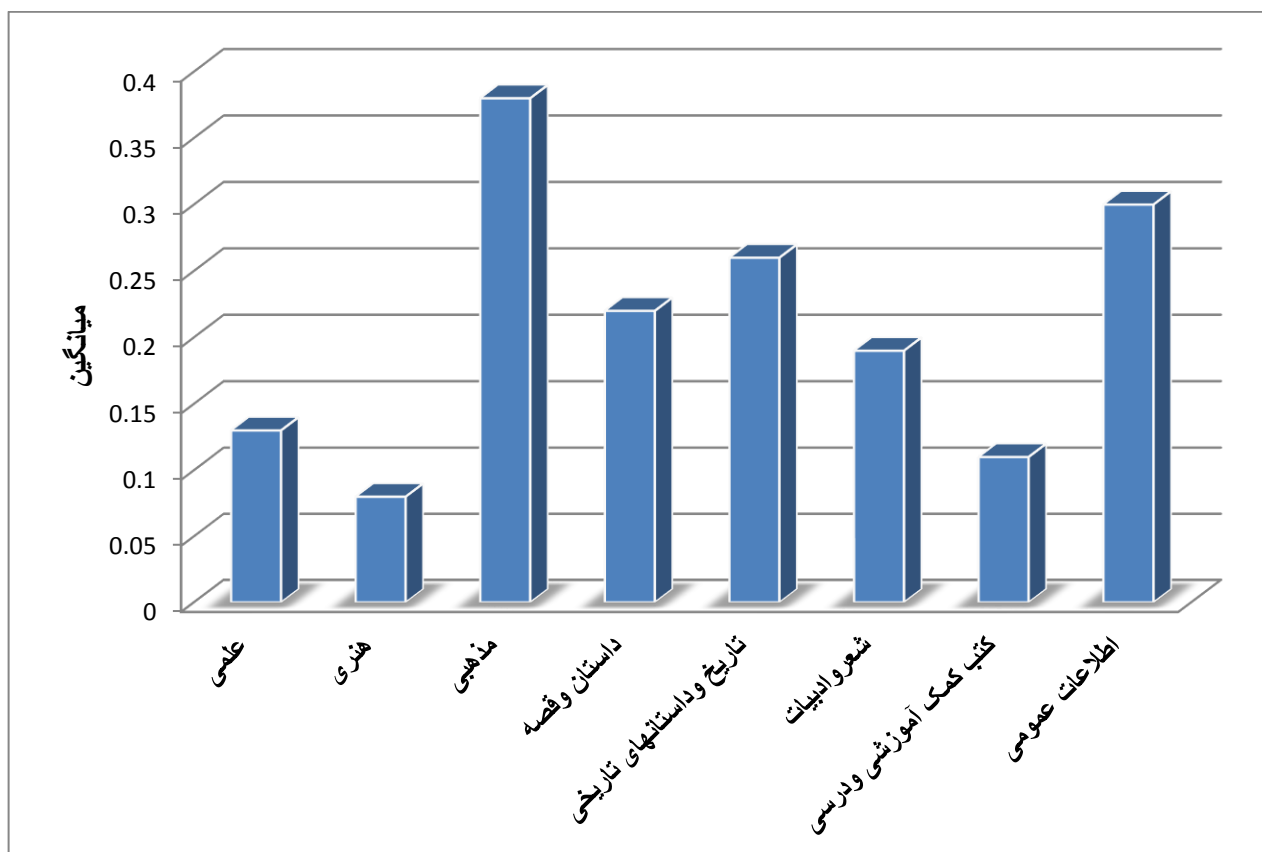
نتایج جدول ۲ نشان می دهد که ، از میان هشت موضوع کتاب های کتابخانه های مدارس از دیدگاه مدیران مورد مطالعه ، میانگین کتاب های با موضوع مذهبی ($\bar{X}=0/38$) در مقایسه با میانگین سایر موضوعات بصورت بارزی بیشتر بوده است . سایر نتایج حکایت از آن دارد که در مجموع مابین میانگین رتبه موضوعات کتاب های کتابخانه های مدارس از دیدگاه مدیران مورد مطالعه تفاوتی وجود داشته ، بصورتی که میانگین رتبه کتاب های با موضوع مذهبی ($\bar{X}_j=5/19$) نسبت به میانگین رتبه دیگر موضوعات ذکر شده بیشتر بوده است . به دلیل آنکه توزیع آزمون فریدمن با درجه آزادی $d.f = k-1$ تقریباً " با توزیع آزمون مجذور کا با همان درجه آزادی یک سان می باشد، بنابراین مقدار آزمون فریدمن حاصله را با مقدار آزمون مجذور کای جدول مقایسه می نمایم . از آنجاکه مقدار آزمون فریدمن محاسبه شده ($\chi^2_r = 84/22$) از مقدار آزمون مجذور کای جدول ($\chi^2 = 18/48$) با درجه آزادی ۷ در سطح خطای کمتر از ۰/۰۱ بزرگتر می باشد؛ در نتیجه می توان چنین عنوان نمود که مابین موضوعات کتاب های کتابخانه های مدارس از دیدگاه مدیران مورد مطالعه تفاوت معناداری وجود داشته است . با توجه به نتایج حاصله در این زمینه درمی یابیم که

ISC
دارنده مجوز
۹۶۱۷۰-۱۳۸۰۲

مدیران آموزشی مناطق مورد مطالعه در شهر تهران گزارش داده بودند که در کتابخانه های مدارس کتاب های باموضوع مذهبی در مقایسه با سایر موضوعات عنوان شده بیشتر موجود می باشد .

نمودار ۲: توزیع نمرات موضوعات کتب کتابخانه های مدارس از دیدگاه مدیران نظام آموزش و پرورش شهر تهران

بحث و نتیجه گیری

می توان چنین نتیجه گرفت که با انتخاب و خرید کتاب های مطلوب تر نیازهای اطلاعاتی دانش آموزان مرتفع و باعث تشویق دانش آموزان به مطالعه گردد. با توجه به بررسی های انجام شده می توان نتیجه گرفت که با سیاست گذاری های صحیح در نظام آموزش و پرورش، بررسی دقیق عدم استفاده دانش آموزان از منابع کتابخانه و اعمال نظرات مدیران آموزش و پرورش به راه حل های مناسبی دست یافت.

پیشنهادات:

- تلاش در جهت روزآمدسازی منابع کتابخانه و انطباق آنها با نیازهای اطلاعاتی دانش آموزان صورت پذیرد.

دارنده مجور ISC
۹۶۱۷۰-۱۲۸۰۲

منابع

امانی، غفور، ۱۳۸۰. کتابخانه های مدارس و نقش آنها در ایجاد عادت مطالعه در دانش آموزان. اردبیل، تراز .
حافظ نیا، محمدرضا، ۱۳۸۸، مقدمه ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، چاپ شانزدهم، تهران، انتشارات سمت.
حسینی، مهدی، ۱۳۸۰، بررسی وضعیت کتابخانه های آموزشی شهرستان سقز، پایان نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه کردستان.

عمومی اوجاکی، عبدالواحد، ۱۳۸۰، بررسی کتابخانه های دبیرستانی مناطق شهری استان مازندران در سال تحصیلی ۷۹-۸۰. پایان نامه کارشناسی ارشد علوم کتابداری و اطلاع رسانی، دانشگاه شیراز.

مجیدی، محمد، ۱۳۷۸، راهنمای ایجاد و گسترش کتابخانه های آموزشی. تهران، انتشارات مدرسه.

Callis, D. (۲۰۱۱). the Twentieth-century school library media research record. in .A.kent 7.c.Hall. Encyclopedia of library and Information science vol11 supplement 340 newyork :marcel Dekker.pp.339-369